

КОМПЛЕКСНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Уроки 63-66

Розгорнуті конспекти • таблиці • дати • поняття • практичне
заняття № 13 • тематичне оцінювання • відповіді для викладача

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Структура теми

Зміст теми. За календарним плануванням тема 12 охоплює чотири уроки. Її центральна лінія - еволюція міжнародних відносин після 1945 р.: від біполярного протистояння США і СРСР, Берлінських та Карибської криз і регіональних воєн до розрядки, Гельсінського процесу, завершення «холодної війни», появи багатопольярного світу, міжнародного тероризму та російської агресії проти України.

Урок	Тема за календарним плануванням
63	Динаміка холодної війни. Протистояння НАТО і ОВД. Берлінська криза, війна в Кореї, Карибська криза, війни у В'єтнамі та Афганістані.
64	Період «розрядки» в міжнародній політиці. Гельсінська конференція 1975 р. Рецидиви «холодної війни» на зламі XX-XXI ст. Від біполярного до багатопольярного світу. Проблема міжнародного тероризму. Агресія Росії проти України в 2014 р. Російсько-українська війна.
65	Практичне заняття № 13.
66	Урок узагальнення і тематичного оцінювання.

Джерельна примітка. Матеріал укладено на основі наданого підручника І. Я. Щупака та ін. «Всесвітня історія. 11 клас» (2019), розділ 5, §28-31, с. 198-224. Події російсько-української війни та міжнародної політики подано **у часовій рамці підручника 2019 р.** Пізніші події до конспекту не домішуються.

Ключові поняття. Холодна війна; біполярний світ; НАТО; ОВД; Берлінська криза; Карибська криза; розрядка; ДНЯЗ; Гельсінський акт; ОБСЄ; нове політичне мислення; багатопольярний світ; терор; тероризм; гібридна війна.

Календарне планування: тема 12 - 4 години, уроки 63-66. Підручник: §28-31, с. 198-224.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 63. Динаміка «холодної війни»: загальна характеристика

Головна думка. Після Другої світової війни світ швидко став біполярним: США очолили західний блок, а СРСР - «соціалістичний табір». Прямої великої війни між наддержавами не сталося, але їхнє суперництво охопило військову, політичну, економічну, інформаційну та ідеологічну сфери й породило низку небезпечних криз і локальних воєн.

Основа: §28, с. 198-206.

1. Що таке «холодна війна»

Холодна війна - тривале глобальне протистояння західного світу на чолі зі США та комуністичного блоку на чолі з СРСР після 1945 р. Підручник пов'язує її з переходом від багатополюсного до двополюсного, або біполярного, світу.

2. Передумови виникнення

- перетворення США і СРСР на наддержави;
- гострі суперечності щодо післявоєнного устрою світу;
- боротьба за сфери впливу, особливо в країнах «третього світу»;
- встановлення прорадянських режимів у Центрально-Східній Європі;
- протидія США поширенню комунізму.

3. Методи протистояння

Сфера	Прояви
Військова	Гонка звичайних і ракетно-ядерних озброєнь, блокове протистояння, стратегія взаємного ядерного залякування.
Політична	Тиск на союзників і нейтральні країни, формування військово-політичних блоків, боротьба за сфери впливу.
Регіональні конфлікти	Підтримка протилежних сторін у Кореї, В'єтнамі, Афганістані та інших регіонах.
Інформаційна	Пропагандистська війна, ідеологічні кампанії, діяльність розвідок і контррозвідок.
Економічна	Ембарго, санкції, економічна допомога союзникам і конкуренція моделей розвитку.

Урок 63. Біполярний світ і військово-політичні блоки

4. Від Фултона до блокового протистояння

5 березня 1946 р. В. Черчилль виступив у Фултоні із промовою, що символізувала усвідомлення Заходом радянської загрози. У США сформувалася «доктрина стримування» поширення комунізму. СРСР у відповідь звинувачував США у прагненні до світового панування.

політична конфронтація → формування союзів → гонка озброєнь → регіональні кризи

5. НАТО й ОВД

	НАТО	ОВД
Створення	Квітень 1949 р.	Травень 1955 р.
Лідер	США	СРСР
Характер	Військово-політичний союз західних держав.	Військово-політичний союз держав радянського блоку.
Наслідок для міжнародних відносин	Протистояння набуло чіткого блокового характеру; Європа стала головним простором військово-політичної напруженості.	

6. Періодизація за підручником

- **1945-1975 рр.** - розгортання «холодної війни» до Гельсінської наради.
- **Кінець 1970-х - початок 1990-х рр.** - нове загострення, а згодом перегляд зовнішньої політики СРСР, демократичні революції та розпад соціалістичної системи.

Важливо. «Холодна війна» не означала відсутності справжніх воєн. Наддержави часто уникали прямого зіткнення між собою, але підтримували союзників у локальних війнах і кризах.

Урок 63. Перша Берлінська криза 1948-1949 рр.

7. Причина

Безпосереднім приводом стала грошова реформа в Тризонії - західних окупаційних зонах Німеччини. СРСР використав неврегульованість правового статусу окупованого Берліна й у червні 1948 р. перекрив транспортне сполучення між Західним Берліном і західними зонами.

8. Блокада Західного Берліна

- блокада тривала **324 дні**;
- західні союзники організували «повітряний міст»;
- літаками було доставлено близько **1,6 млн тонн** продовольства, медикаментів, палива й обладнання;
- ООН не змогла безпосередньо зняти блокаду;
- економічний тиск і нездатність досягти мети змусили СРСР припинити блокаду.

СРСР	Західні держави
Блокада сухопутних шляхів до Західного Берліна.	Повітряний міст і економічний тиск.
Мета - посилити контроль над містом та вплинути на західні держави.	Мета - зберегти Західний Берлін і не допустити поступки під тиском.

Історичне значення. Перша Берлінська криза стала одним із перших великих випробувань «холодної війни» й показала, що конфронтація може бути дуже гострою навіть без прямого бою між радянськими та американськими військами.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 63. Війна в Кореї 1950-1953 рр.

9. Як виник поділ Кореї

У 1945 р. Корею тимчасово розділили по **38-й паралелі**: північ контролювали радянські війська, південь - американські. Згодом сформувалися дві держави - КНДР на півночі та Республіка Корея на півдні.

10. Основні етапи війни

Етап	Події
Червень 1950 р.	Війська КНДР перейшли 38-му паралель і швидко захопили більшість території Південної Кореї.
Літо-осінь 1950 р.	Рада Безпеки ООН засудила агресію. Війська ООН, основу яких становили сили США, перейшли в контрнаступ.
Осінь 1950 р.	Війська ООН зайняли Пхеньян і вийшли до кордону КНР.
Кінець 1950 р.	У війну на боці КНДР вступили китайські «добровольці», діяли радянські військові спеціалісти.
1951-1953 рр.	Фронт стабілізувався; тривали переговори.
1953 р.	Підписано перемир'я; поділ Корейського півострова на дві держави закріпився.

Ядерна небезпека. У листопаді 1950 р. президент США Г. Трумен заявив про готовність застосувати атомну зброю. Союзники США виступили проти, і це рішення не було реалізоване.

11. Наслідки

- Корея залишилася розділеною;
- локальна війна стала прямим проявом глобального суперництва США, СРСР і КНР;
- виявилася реальна небезпека переростання регіональної війни у ядерний конфлікт.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 63. Друга Берлінська криза і Берлінська стіна

12. Причини кризи 1958-1963 рр.

Західний Берлін був оточений територією НДР, але залишався під контролем західних держав. Через нього тисячі східних німців виїздили на Захід, що завдавало НДР економічних і політичних втрат.

13. Спорудження стіни

Ніч проти 13 серпня 1961 р. - спорудження Берлінської стіни між Східним і Західним Берліном. Вона стала символом поділу Європи та «холодної війни».

За підручником, бетонний мур мав близько 4 м заввишки і 46 км довжини, а разом із кордоном навколо Західного Берліна система загороджень була значно довшою.

14. Протистояння біля КПП «Чарлі»

27 жовтня 1961 р. американські та радянські танки опинилися на відстані приблизно 200 м один від одного. Цілу добу існувала реальна небезпека прямого зіткнення, але керівники обох сторін домовилися про відведення сил.

Урок кризи. Навіть у момент найвищої напруженості сторони намагалися уникати прямого радянсько-американського бою, розуміючи ризик неконтрольованої ескалації.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 63. Карибська криза 1962 р.

15. Найнебезпечніша криза «холодної війни»

Карибська криза - радянсько-американська криза, спричинена таємним розміщенням на Кубі радянських ракет із ядерними боєголовками. Підручник визначає її як момент, коли світ опинився найближче до термоядерної війни.

16. Передумови

- перемога Кубинської революції 1959 р. та зближення Ф. Кастро з СРСР;
- економічна блокада Куби США;
- розрив американсько-кубинських дипломатичних відносин;
- невдала висадка противників Кастро на Плайя-Хірон у 1961 р.;
- рішення СРСР розмістити ракети неподалік від території США.

17. Розвиток кризи

22 жовтня 1962 р.	Президент Дж. Кеннеді оголосив морську блокаду Куби.
22-28 жовтня	Війська обох блоків приведені у підвищену бойову готовність; світ опинився на межі ядерної війни.
28 жовтня	Досягнуто компроміс: СРСР погодився вивезти ракети, США - зняти блокаду й надати Кубі гарантії безпеки.

**таємне розміщення ракет → американська блокада →
максимальна ядерна загроза → таємні переговори →
компроміс**

18. Значення

Карибська криза змусила керівників наддержав серйозніше ставитися до механізмів прямого зв'язку й контролю ескалації. Стало очевидно: у ядерній війні переможців не буде.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 63. В'єтнамська війна 1955-1975 рр.

19. Поділ В'єтнаму

Після війни проти французького колоніального панування Женевська конференція 1954 р. тимчасово розділила В'єтнам на Північний і Південний. Обидві сторони прагнули об'єднання країни, але різними шляхами й без погоджених загальних виборів.

В'єтнамська війна - війна між комуністичним Північним В'єтнамом, який підтримували СРСР і КНР, та Південним В'єтнамом, який підтримували США та їхні союзники.

20. Ескалація

- з 1961 р. США розміщували війська у Південному В'єтнамі;
- Північ підтримувала прокомуністичні сили на Півдні;
- **1964 р.** Тонкінський інцидент і Тонкінська резолюція стали приводом до різкого розширення американської участі;
- розпочалися масштабні бомбардування Північного В'єтнаму;
- СРСР постачав Півночі зенітно-ракетні комплекси, радари, зброю й інше оснащення.

21. Чому війна стала кризою для США

- партизанський характер бойових дій;
- великі людські й матеріальні втрати;
- відсутність швидкої перемоги;
- масові антивоєнні виступи в американському суспільстві;
- широкий міжнародний резонанс бомбардувань і застосування дефоліантів.

22. Завершення

На початку 1973 р. в Парижі погодили виведення американських військ. Однак війна між Північчю й Півднем продовжилася. **30 квітня 1975 р.** війська Північного В'єтнаму захопили Сайгон.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 63. Радянська війна в Афганістані 1979-1989 рр.

23. Передумови

Афганістан мав стратегічне значення для СРСР і США. Після перевороту 1978 р. до влади прийшли сили, орієнтовані на Москву. Насильницькі перетворення, зокрема спроби колективізації та втручання у традиційний спосіб життя, посилили спротив.

24. Введення радянських військ

Наприкінці 1979 р. керівництво СРСР ухвалило рішення ввести війська під гаслом «допомоги братньому афганському народу». Підручник наголошує, що рішення було прийняте політбюро без формального рішення Верховної Ради СРСР.

«Обмежений контингент» становив близько 100 тис. військових.

25. Характер війни

- радянська армія зіткнулася з партизанською війною в горах і пустелях;
- моджахеди користувалися підтримкою західних та інших держав;
- важливу роль відіграло постачання переносних ракет «Стінгер»;
- афганська армія була нестійкою, а СРСР не міг надовго контролювати значну частину територій;
- війна сприяла міжнародній ізоляції СРСР і виснажувала його економіку.

26. Виведення військ

14 квітня 1988 р. СРСР, США, Пакистан та Афганістан підписали Женевські угоди. Виведення радянських військ тривало з 15 травня 1988 р. до **15 лютого 1989 р.**

Втрати за підручником. Офіційно загинуло 13 833 радянських військовослужбовців, серед них 2378 вихідців з України. У 1990 р. II з'їзд народних депутатів СРСР оголосив Афганську війну злочинною.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 63. Підсумок: дати, поняття, самоперевірка

Ключові дати

1945 р. - початок 1990-х	«Холодна війна».
1948-1949 рр.	Перша Берлінська криза.
1949 р.	Створення НАТО.
1950-1953 рр.	Війна в Кореї.
1955 р.	Створення ОВД.
1958-1963 рр.	Друга Берлінська криза.
1961 р.	Спорудження Берлінської стіни.
22-28 жовтня 1962 р.	Карибська криза.
1955-1975 рр.	В'єтнамська війна.
1979-1989 рр.	Радянська війна в Афганістані.

Поняття

Біполярний світ - система, у якій вирішальний вплив мають два глобальні центри сили.

Берлінська криза - загострення радянсько-західного протистояння навколо статусу Берліна.

Карибська криза - найнебезпечніша ядерна криза через радянські ракети на Кубі.

Гонка озброєнь - суперництво держав у кількості та якості озброєння.

Питання

1. Назвіть основні причини «холодної війни». (§28, с. 198)
2. Чому перша Берлінська криза не переросла у відкриту війну? (§28, с. 199)

- 3.** Які держави підтримували сторони Корейської війни? (§28, с. 199-200)
- 4.** Чому Берлінська стіна стала символом епохи? (§28, с. 200-201)
- 5.** Як було врегульовано Карибську кризу? (§28, с. 201-202)
- 6.** Порівняйте участь США у В'єтнамі та СРСР в Афганістані. (§28, с. 202-206)

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Період «розрядки» в міжнародній політиці

Головна думка. У кінці 1960-х - 1970-х рр. усвідомлення ядерної небезпеки, економічна ціна гонки озброєнь і взаємозалежність світу підштовхнули наддержави до розрядки. Її кульмінацією стала Гельсінська нарада 1975 р., але наприкінці 1970-х протистояння знову загострилося.

Основа: §29, с. 207-214; §30, с. 215-222.

1. Поняття «розрядка»

Розрядка - період зменшення міжнародної напруженості, послаблення військово-політичного протистояння та нормалізації відносин між блоками. За підручником, він охоплює кінець 1960-х - кінець 1970-х рр.

2. Передумови розрядки

- досягнення військово-стратегічного паритету між США і СРСР;
- усвідомлення катастрофічності ядерної війни;
- висока економічна ціна гонки озброєнь;
- антивоєнний рух і моральна криза через В'єтнамську війну;
- зростання взаємозалежності країн і спільних глобальних проблем.

3. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї

1 червня 1968 р. Генеральна Асамблея ООН схвалила ДНЯЗ. Підручник наголошує на його унікальності як домовленості між ядерними і неядерними державами.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Зміни в Європі та обмеження гонки озброєнь**4. «Нова східна політика» ФРН**

Канцлер ФРН Віллі Брандт запропонував нормалізувати відносини з країнами Східної Європи. У 1970 р. ФРН і СРСР уклали договір про визнання повоєнних кордонів; подібні домовленості були досягнуті з

Польщею та Чехословаччиною. Важливим кроком стало встановлення міждержавних відносин ФРН із НДР.

5. Угоди з контролю над озброєннями

Рік	Домовленість	Значення
1972	Договір щодо протиракетної оборони (ПРО).	Обмежував системи, здатні підірвати стратегічну рівновагу.
1972	ОСВ - обмеження стратегічних наступальних озброєнь.	Стимування кількісної гонки ядерних озброєнь.
1972	Конвенція про заборону бактеріологічної зброї.	Заборона й знищення окремого виду зброї масового ураження.
1974	Договір про обмеження підземних ядерних випробувань.	Подальше обмеження ядерної гонки.

Логіка розрядки. Сторони не припинили суперництво, але почали створювати правила, які зменшували ризик неконтрольованого військового зіткнення.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Гельсінська конференція 1975 р.

6. Підготовка і проведення

Підготовка до Наради з безпеки і співробітництва в Європі розпочалася 1972 р. за ініціативи Фінляндії. **1 серпня 1975 р.** в Гельсінкі представники 33 європейських держав, а також США і Канади підписали Заключний акт.

7. Десять принципів Гельсінського акта

1	Суверенна рівність держав.	6	Невтручання у внутрішні справи.
2	Незастосування сили або погрози силою.	7	Повага прав людини й основних свобод.
3	Непорушність кордонів.	8	Рівноправ'я і право народів розпоряджатися своєю долею.
4	Територіальна цілісність держав.	9	Співробітництво між державами.
5	Мирне врегулювання суперечок.	10	Сумлінне виконання міжнародно-правових зобов'язань.

8. Значення для правозахисного руху

Після підписання СРСР Гельсінського акта правозахисники отримали міжнародно-правову основу вимагати дотримання проголошених прав. У 1976 р. виникли Московська Гельсінська група та Українська Гельсінська група.

Від НБСЄ до ОБСЄ. Контроль за виконанням Гельсінських домовленостей здійснювала Нарада з безпеки та співробітництва в Європі. З 1995 р. вона стала Організацією з безпеки та співробітництва в Європі - ОБСЄ.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Нове загострення і «нове політичне мислення»

9. Чому розрядка завершилася

- СРСР і Куба підтримували ліві сили в Африці;
- США розпочали нові військові програми;
- **1979 р.** введення радянських військ до Афганістану фактично зірвало політику розрядки;
- у 1981-1985 рр. конфронтація різко посилилася за президентства Р. Рейгана.

10. СОІ і новий виток гонки озброєнь

23 березня 1983 р. президент США Р. Рейган оголосив програму Стратегічної оборонної ініціативи (СОІ), яку називали програмою «зоряних війн». У риториці знову посилилася конфронтація.

11. «Нове політичне мислення»

Нове політичне мислення - система підходів М. Горбачова та його однодумців до міжнародних проблем на основі загальнолюдських цінностей, компромісів і спільного розв'язання глобальних проблем.

- пріоритет загальнолюдських цінностей;
- визнання всеосяжного характеру міжнародної безпеки;
- відмова розглядати мирне співіснування як форму класової боротьби;
- необхідність компромісів і спільних дій у «ядерно-космічну добу».

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Завершення «холодної війни»

12. Радянсько-американський діалог

19-21 листопада 1985 р.	Перша зустріч Р. Рейгана й М. Горбачова в Женеві; принципова згода на значне скорочення стратегічних озброєнь.
1986 р.	Зустріч у Рейк'явіку.
1987 р.	Договір про ліквідацію ракет середньої та малої дальності.
Грудень 1989 р.	Зустріч М. Горбачова і Дж. Буша на Мальті; заявлено, що США і СРСР перестали розглядати одне одного як потенційних супротивників.
1 липня 1991 р.	Припинення діяльності ОВД.
30-31 липня 1991 р.	Підписання СНО-1; передбачалося скорочення ядерних арсеналів на 30-40 %.

13. Чинники завершення

- виведення радянських військ з Афганістану;
- падіння Берлінської стіни;
- антитоталітарні революції в Центрально-Східній Європі;
- домовленості США і СРСР про роззброєння;
- криза радянської системи і розпад СРСР.

Наслідок. Біполярна система міжнародних відносин припинила існування. На певний час США отримали унікальне домінуюче становище, однак надалі світ дедалі більше набував рис багатополарності.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Від біполярного до багатополарного світу

Багатополарний світ - система міжнародних відносин, у якій істотний вплив на важливі політичні, військові, економічні й інші питання здійснюють кілька провідних держав та їхніх союзів.

14. Нові конфлікти після послаблення біполярності

Підручник наголошує, що завершення «холодної війни» не означало завершення воєн. У різних регіонах діяли старі територіальні, етнічні, релігійні та ресурсні суперечності.

Конфлікт	Основний зміст за підручником
Іран - Ірак, 1980-1988	Територіальні суперечки, релігійні й політичні протиріччя; війна завершилася переговорами за сприяння ООН.
Перська затока, 1991	Ірак окупував Кувейт; міжнародна коаліція за рішенням РБ ООН провела операцію «Буря в пустелі» й змусила Ірак вивести війська.
Індія - Пакистан	Чергове загострення навколо Кашміру; особливу небезпеку створювала наявність ядерної зброї в обох державах.
Ефіопія - Еритрея	Суперечка щодо кордону після здобуття Еритреєю незалежності; масштабні бойові дії 1998-2000 рр.
Ірак, 2003	Війна США та союзників проти режиму С. Хусейна; після воєнної перемоги стабільності швидко досягти не вдалося.

Загальна тенденція. У багатопольному світі ризики змістилися від одного глобального двоблокового протистояння до багатьох регіональних криз, у які могли втручатися великі держави.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Терор і тероризм: поняття та напрями

15. Терор і тероризм

Поняття	Зміст
Тероризм	Злочинні дії осіб, груп або організацій, спрямовані на залякування держави, спільнот чи людей для досягнення політичних цілей і дестабілізації суспільства.
Терор	Насильницькі дії та репресії держави проти власних громадян, певних спільнот або інших держав.

16. Основні напрями сучасного тероризму за підручником

Напрямок	Характеристика
Лівий	Пов'язаний з радикальними лівими доктринами й ідеєю революційної перебудови суспільства.

Напрям	Характеристика
Правий	Антиліберальні, антидемократичні, шовіністичні або расистські мотиви, культ «сильної особи».
Націоналістичний	Терористичні дії заради незалежності або переваги певної національної групи.
Ісламістський	Радикальні угруповання, що використовують релігійну риторику для політичних цілей і боротьби із західними державами та Ізраїлем.

Важливо. Тероризм не слід ототожнювати з будь-якою релігією, національністю чи політичною течією загалом. У підручнику йдеться про радикальні терористичні організації та їхню політичну практику.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. 11 вересня 2001 р. і антитерористична війна в Афганістані

17. Теракти 11 вересня

Терористичні акти 11 вересня 2001 р. у США стали поворотним моментом у міжнародній безпеці. Американська влада головними організаторами визнала Усаму бен Ладена та «Аль-Каїду».

18. Операція в Афганістані

- у жовтні 2001 р. розпочалася операція проти руху «Талібан»;
- таліби перейшли до партизанської тактики;
- у 2006-2008 рр. війська НАТО та афганська армія проводили наступальні операції;
- ситуація залишалася нестабільною, а уряд не контролював усю територію;
- на 2019 р. підручник фіксує спроби США і «Талібану» окреслити рамки майбутніх мирних домовленостей.

19. Нові риси тероризму

- транснаціональні мережі;
- використання інтернету та сучасних інформаційних технологій;
- теракти проти цивільних у великих містах;
- поєднання терористичної діяльності з контролем територій - «терористичні напівдержави»;
- залучення приватних військових компаній і найманців у конфліктах.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Агресія Російської Федерації проти України: Крим

Часова рамка. Цей блок відтворює зміст підручника 2019 р. і описує події 2014-2019 рр. Події після 2019 р. тут не додаються.

20. Початок захоплення Криму

Підручник датою початку російської операції із захоплення Криму називає **20 лютого 2014 р.** На півострів перекидали російські підрозділи, зокрема у формі без знаків розрізнення, блокували органи влади та військові частини України.

21. Незаконний «референдум»

16 березня 2014 р. в умовах фактичної окупації було організовано так званий референдум про входження Криму до складу Росії. Підручник наголошує, що міжнародне співтовариство не визнало його результатів і закликала Росію до деокупації Криму.

22. Наслідки

- анексія та окупація Криму;
- порушення суверенітету й територіальної цілісності України;
- репресії та нове тяжке випробування для кримськотатарського народу;
- міжнародне засудження й санкції проти Росії.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Російська агресія на сході України та «гібридна війна»**23. Елементи «гібридної війни» за підручником**

- інформаційно-психологічний і пропагандистський вплив;
- фальшування української історії та пропаганда ідей «Русского мира»;
- організація сепаратистських акцій і провокацій;
- заклики до федералізації як інструменту дезінтеграції;
- терористичні акти й напади на українських патріотів;
- захоплення адміністративних будівель;

- використання підготовлених збройних формувань і російських спецслужб.

Гібридна війна - поєднання військових дій із пропагандою, диверсіями, підтримкою незаконних формувань, політичним та економічним тиском, приховуванням прямої участі держави-агресора.

24. Початок АТО

Із початку квітня 2014 р. було захоплено адміністративні будівлі в низці міст сходу України. **14 квітня 2014 р.** виконувач обов'язків президента О. Турчинов оголосив про початок Антитерористичної операції.

25. МН17

17 липня 2014 р. над окупованою частиною Донецької області було збито цивільний літак «Малайзійських авіаліній». Загинули 298 людей.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Іловайськ, Донецький аеропорт, Мінські домовленості

26. Літо 2014 р. і пряме втручання Росії

У травні-вересні 2014 р. українські сили звільнили значну частину захоплених територій. За підручником, наприкінці серпня 2014 р. Росія здійснила приховане введення військ на частину території Донецької та Луганської областей.

Іловайська трагедія. Підручник пов'язує її головну причину з вторгненням підрозділів армії РФ. За офіційними даними, у серпні 2014 р. загинули 366 українських бійців.

27. Оборона Донецького аеропорту

Оборона ДАП стала символом мужності українських військових. Захисників аеропорту називали «кіборгами» за надзвичайну стійкість.

28. Мінські домовленості

12 лютого 2015 р. лідери Німеччини, Франції, України й Росії та контактна група підписали Мінські домовленості. За оцінкою

підручника, вони не стали дієвим інструментом завершення війни та відновлення територіальної цілісності України.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Азовське море, ООС і стан війни на 2019 р.

29. Керченський інцидент 2018 р.

25 листопада 2018 р. сили ВМФ РФ атакували українські катери «Бердянськ» і «Нікополь» та буксир «Яни Капу», захопили судна й 24 українських моряків. У травні 2019 р. Міжнародний трибунал з морського права зобов'язав Росію звільнити моряків і повернути судна.

30. Перехід від АТО до ООС

30 квітня 2018 р. Україна перейшла від формату Антитерористичної операції до операції Об'єднаних сил із забезпечення національної безпеки та оборони, відсічі й стримування збройної агресії РФ у Донецькій та Луганській областях.

Формулювання підручника 2019 р. Російська влада не визнавала факту війни, але підручник прямо характеризував ситуацію як російсько-українську війну та збройну агресію РФ проти України.

31. Міжнародне значення

- криза системи європейської безпеки;
- порушення принципів територіальної цілісності й непорушності кордонів;
- санкції та міжнародна підтримка України;
- потреба посилення обороноздатності України та міжнародних механізмів безпеки.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 64. Підсумок: поняття, дати, питання

Ключові поняття

Розрядка	Послаблення міжнародної напруженості між блоками наприкінці 1960-х - 1970-х рр.
----------	---

Нове політичне мислення	Політика компромісів і загальнолюдських пріоритетів у міжнародних відносинах.
Багатополярний світ	Система, у якій значний вплив мають кілька центрів сили.
Тероризм	Насильницькі злочинні дії задля політичного залякування й дестабілізації.
Гібридна війна	Поєднання військових, інформаційних, диверсійних, політичних та інших засобів агресії.

Ключові дати

1968	ДНЯЗ.	1975	Гельсінська нарада.
1985	Женевська зустріч Рейгана й Горбачова.	1989	Завершення «холодної війни» у символічному сенсі за підручником.
2001	Теракти 11 вересня; початок операції в Афганістані.	2014	Початок російської агресії проти України.
12.02.2015	Мінські домовленості.	30.04.2018	Перехід від АТО до ООС.

Питання

1. Назвіть передумови розрядки. (§29, с. 207)
2. Які десять принципів містив Гельсінський акт? (§29, с. 208)
3. У чому сутність «нового політичного мислення»? (§29, с. 209-211)
4. Чому світ після «холодної війни» не став безконфліктним? (§29, с. 212-214)
5. Чим терор відрізняється від тероризму? (§30, с. 215)
6. Які елементи гібридної війни проти України називає підручник? (§30, с. 218-219)

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 65. Практичне заняття № 13

Мета. Закріпити матеріал теми через хронологію, порівняння міжнародних криз, роботу з поняттями, аналіз документів і причинно-наслідкових зв'язків. Завдання складено на основі §28-31 підручника.

Організація роботи. Учні можуть виконувати завдання індивідуально або в парах. Для письмової роботи достатньо обрати завдання за вказівкою викладача. Максимум - **20 балів**.

Завдання 1. Хронологічна розминка

Розташуйте події у правильній послідовності: Карибська криза; створення НАТО; Гельсінська нарада; війна в Кореї; спорудження Берлінської стіни; введення радянських військ в Афганістан.

Завдання 2. Два блоки

Заповніть таблицю «НАТО - ОВД»: рік створення, провідна держава, політична система більшості членів, роль у «холодній війні».

Ознака	НАТО	ОВД
Рік		
Лідер		
Роль		

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 65. Практична робота: кризи та війни

Завдання 3. Перша і друга Берлінські кризи

Порівняйте причини, форми протистояння і наслідки двох Берлінських криз.

Питання	1948-1949	1958-1963
Причина		
Форма тиску		
Найвідоміша подія		

Питання	1948-1949	1958-1963
Наслідок		

Завдання 4. Корея

Поясніть, чому Корейську війну можна назвати локальною війною з глобальним значенням. Наведіть не менше трьох аргументів.

Завдання 5. Карибська криза

Складіть ланцюг із п'яти елементів: *передумова* → *причина* → *ескалація* → *переговори* → *наслідок*.

Завдання 6. В'єтнам і Афганістан

Знайдіть не менше трьох спільних і трьох відмінних рис участі США у В'єтнамі та СРСР в Афганістані.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 65. Практична робота: розрядка і Гельсінкі

Завдання 7. Чому стала можливою розрядка?

Розподіліть чинники на три групи: **військові, економічні, суспільно-політичні**.

Військово-стратегічний паритет; висока вартість гонки озброєнь; антивоєнний рух; загроза ядерної катастрофи; взаємозалежність економік; моральна криза після В'єтнаму.

Завдання 8. Десять принципів

Оберіть три принципи Гельсінського акта, які, на вашу думку, мають найбільше значення для захисту незалежної держави. Поясніть вибір.

Завдання 9. Права людини

Поясніть, чому підписання СРСР Гельсінського акта посилило правозахисний рух у Радянському Союзі та сприяло появі Української Гельсінської групи.

Завдання 10. Розрядка і її межі

Доведіть або спростуйте твердження: «Розрядка припинила холодну війну». Наведіть не менше чотирьох фактів.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 65. Практична робота: кінець біполярного світу

Завдання 11. Нове політичне мислення

Назвіть чотири принципи «нового політичного мислення» і поясніть, чим вони відрізнялися від логіки жорсткого блокового протистояння.

Завдання 12. Причини завершення «холодної війни»

Упорядкуйте чинники за значенням і поясніть перше місце: економічна криза СРСР; перебудова; угоди про роззброєння; антитоталітарні революції; падіння Берлінської стіни; виведення військ з Афганістану.

Завдання 13. Біполярність і багатополарність

Критерій	Біполярний світ	Багатополарний світ
Кількість центрів сили		
Типові ризики		
Переваги		
Недоліки		

Завдання 14. Регіональні конфлікти

Оберіть два конфлікти з §29 (Іран-Ірак, Кувейт, Індія-Пакистан, Ефіопія-Еритрея, Ірак 2003) і порівняйте причини, зовнішнє втручання та наслідки.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 65. Практична робота: тероризм і безпека

Завдання 15. Поняття

Сформулюйте власними словами різницю між поняттями **терор** і **тероризм**. Наведіть по одному прикладу з матеріалу підручника.

Завдання 16. 11 вересня

Поясніть, чому теракти 11 вересня 2001 р. змінили міжнародну політику і безпекові пріоритети США та їхніх союзників.

Завдання 17. «Терористична напівдержавна»

За ознаками, наведеними в §30, поясніть, чому організація, що одночасно контролює територію і здійснює теракти в інших країнах, становить складнішу загрозу, ніж підпільна група.

Завдання 18. Методи боротьби

Складіть перелік із п'яти заходів, які, на вашу думку, мають поєднувати держави для ефективної боротьби з міжнародним тероризмом.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 65. Практична робота: російська агресія проти України

Завдання 19. Ознаки гібридної війни

Розподіліть наведені дії за групами: **військові, інформаційні, політичні, диверсійні**.

Пропаганда «Русского мира»; захоплення адміністративних будівель; дії диверсійних груп; інформаційно-психологічний вплив; підтримка незаконних збройних формувань; приховане введення військ; сепаратистські мітинги; обстріли.

Завдання 20. Робота з хронологією

Поясніть зв'язок між датами: 20 лютого 2014 р.; 14 квітня 2014 р.; 17 липня 2014 р.; серпень 2014 р.; 12 лютого 2015 р.; 30 квітня 2018 р.; 25 листопада 2018 р.

Міні-есе. Напишіть 8-10 речень на тему: «Чому принципи Гельсінського акта залишаються важливими для України?» Використайте щонайменше три конкретні принципи.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 65. Відповіді для викладача: завдання 1-10

1. Створення НАТО (1949) → війна в Кореї (1950-1953) → Берлінська стіна (1961) → Карибська криза (1962) → Гельсінська нарада (1975) → введення радянських військ в Афганістан (1979).

2. НАТО - 1949 р., лідер США, західний військово-політичний блок. ОВД - 1955 р., лідер СРСР, блок соціалістичних держав. Обидва союзи були інструментами блокового протистояння.

3. 1948-1949: грошова реформа й блокада Західного Берліна, відповідь - повітряний міст. 1958-1963: проблема Західного Берліна й масовий перехід жителів НДР на Захід, стіна 1961 р., танкове протистояння біля КПП «Чарлі».

4. Локальна за територією, але глобальна за участю і підтримкою США, КНР, СРСР та ООН; існувала загроза застосування ядерної зброї; війна закріпила поділ Кореї та блокове протистояння в Азії.

5. Кубинсько-американське загострення → радянські ракети на Кубі → блокада США → таємні переговори → вивезення ракет і гарантії безпеки Куби.

6. Спільне: втручання наддержав у чужий громадянсько-політичний конфлікт; партизанська війна; великі втрати; міжнародна критика; складність перемоги. Відмінне: США воювали на боці Південного В'єтнаму, СРСР - на боці прорадянського уряду Афганістану; різні регіони, масштаби й міжнародні коаліції.

7. Військові: паритет, ядерна загроза. Економічні: вартість гонки озброєнь, взаємозалежність. Суспільно-політичні: антивоєнний рух, моральна криза після В'єтнаму.

8. Можливі аргументи: незастосування сили, територіальна цілісність, непорушність кордонів, мирне врегулювання суперечок, суверенна рівність.

9. СРСР офіційно погодився поважати права людини й основні свободи. Правозахисники могли вимагати виконання міжнародно підписаних зобов'язань, тому виникли Гельсінські групи.

10. Твердження слід спростувати: розрядка лише зменшила напруженість. Існували блоки, гонка озброєнь, конфлікти в Африці; введення військ СРСР в Афганістан 1979 р. остаточно перервало розрядку.

Урок 65. Відповіді для викладача: завдання 11-20

11. Загальнолюдські цінності; всеосяжна безпека; мирне співіснування як компроміс, а не класова боротьба; спільне розв'язання глобальних проблем. Відмінність - відхід від логіки неминучої конфронтації.

12. Рейтинг може бути різним, якщо аргументований. Ключові чинники: системна криза СРСР, перебудова, угоди про роззброєння, падіння комуністичних режимів у Східній Європі, Афганістан, Берлінська стіна.

13. Біполярність - два центри сили й висока блокова дисципліна; багатополарність - кілька центрів, складніші коаліції та регіональні ризики. Переваги й недоліки залежать від аргументації.

14. Очікується порівняння причин, ролі великих держав/ООН і результатів обраних конфліктів за §29.

15. Терор - репресивне насильство держави; тероризм - злочинна діяльність осіб/груп для політичного залякування. Приклади мають відповідати §30.

16. 11 вересня зробило транснаціональний тероризм центральною проблемою міжнародної безпеки та стало приводом до операції в Афганістані.

17. «Напівдержави» поєднують контроль території, ресурси й адміністративні можливості з терористичною активністю, тому їм важче нейтралізувати звичайними поліцейськими методами.

18. Можливі: обмін розвідданими, перекриття фінансування, охорона кордонів, протидія пропаганді й радикалізації, міжнародне правоохоронне співробітництво, захист критичної інфраструктури.

19. Військові: приховане введення військ, обстріли. Інформаційні: пропаганда, психологічний вплив. Політичні: сепаратистські мітинги. Диверсійні: захоплення будівель, диверсійні групи, підтримка незаконних формувань.

20. 20.02.2014 - початок операції із захоплення Криму; 14.04.2014 - початок АТО; 17.07.2014 - МН17; серпень 2014 - пряме втручання РФ та Іловайськ; 12.02.2015 - Мінські домовленості; 30.04.2018 - ООС; 25.11.2018 - захоплення українських кораблів у Керченській протоці.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 66. Узагальнення і тематичне оцінювання

Мета. Перевірити знання хронології, понять, причин і наслідків основних криз та воєн, розуміння логіки розрядки, завершення «холодної війни», проблем тероризму та російської агресії проти України у викладі підручника 2019 р.

1. Велика хронологічна таблиця

Дата	Подія
1946, 5 березня	Фултонська промова В. Черчилля.
1948-1949	Перша Берлінська криза.
1949	Створення НАТО.
1950-1953	Війна в Кореї.
1955	Створення ОВД.
1958-1963	Друга Берлінська криза.
1961	Берлінська стіна.
1962, 22-28 жовтня	Карибська криза.
1955-1975	В'єтнамська війна.
1975	Гельсінська нарада.
1979-1989	Радянська війна в Афганістані.
1985	Женевська зустріч Рейгана й Горбачова.
1989-1991	Завершення біполярної системи й «холодної війни».
2001, 11 вересня	Теракти у США.
2014, 20 лютого	Початок російської операції із захоплення Криму за датуванням підручника.
2015, 12 лютого	Мінські домовленості.
2018, 30 квітня	Перехід від АТО до ООС.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 66. Варіант 1

Тестові завдання

1. Яка подія стала одним із перших великих проявів «холодної війни»?

- А) Суецька криза; Б) Перша Берлінська криза; В) війна в Іраку; Г) «Арабська весна».
2. У якому році створено НАТО?
А) 1945; Б) 1947; В) 1949; Г) 1955.
3. Що стало наслідком Корейської війни?
А) об'єднання Кореї; Б) закріплення існування двох корейських держав; В) розпад КНДР; Г) вступ Кореї до НАТО.
4. Що було безпосередньою причиною Карибської кризи?
А) спорудження Берлінської стіни; Б) радянські ракети на Кубі; В) війна в Кореї; Г) створення ОВД.
5. Кульмінацією розрядки стала:
А) Гельсінська нарада; Б) війна в Афганістані; В) Корейська війна; Г) Берлінська блокада.
6. Який документ містив десять принципів міждержавних відносин?
А) Статут НАТО; Б) Гельсінський акт; В) Тонкінська резолюція; Г) Мінські домовленості.
7. «Нове політичне мислення» пов'язане насамперед з:
А) Мао Цзедунем; Б) М. Горбачовим; В) Ф. Кастро; Г) К. Аденауером.
8. Тероризм - це:
А) будь-яка війна; Б) злочинне насильство для політичного залякування; В) тільки державні репресії; Г) економічне ембарго.
9. Яка подія відбулася 17 липня 2014 р.?
А) початок АТО; Б) збиття МН17; В) Мінські домовленості; Г) перехід до ООС.
10. Перехід від АТО до ООС відбувся:
А) 2014; Б) 2015; В) 2017; Г) 2018.

Відкриті завдання

- 11.** Порівняйте першу Берлінську та Карибську кризи: причина, спосіб тиску, механізм врегулювання.
- 12.** Назвіть три причини розрядки.
- 13.** Поясніть, чому Гельсінський акт мав значення для правозахисного руху в СРСР.
- 14.** Назвіть три ознаки гібридної війни проти України, подані в §30.
- 15.** Сформулюйте короткий висновок: чому завершення «холодної війни» не означало завершення міжнародних конфліктів?

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 66. Варіант 2

Тестові завдання

1. Біполярний світ після 1945 р. формувався навколо:
А) США і СРСР; Б) США і Китаю; В) Франції і Британії; Г) СРСР і Японії.
2. Організацію Варшавського договору створено:
А) 1949; Б) 1953; В) 1955; Г) 1961.
3. Берлінську стіну споруджено:
А) 1948; Б) 1956; В) 1961; Г) 1968.
4. В'єтнамська війна завершилася:
А) 1962; Б) 1968; В) 1973; Г) 1975.
5. Розрядка фактично перервалася після:
А) введення військ СРСР в Афганістан; Б) створення НАТО; В) війни в Кореї; Г) розпаду СРСР.
6. ДНЯЗ стосується:
А) торгівлі; Б) нерозповсюдження ядерної зброї; В) прав біженців; Г) діяльності ОБСЄ.
7. Багатополярний світ - це:
А) влада однієї наддержави; Б) два блоки; В) кілька центрів сили; Г) відсутність держав.
8. Теракти 11 вересня 2001 р. стали поштовхом до операції в:
А) Кореї; Б) Афганістані; В) В'єтнамі; Г) Кувейті.
9. Мінські домовленості підписано:
А) у 2014; Б) у 2015; В) у 2016; Г) у 2018.
10. 25 листопада 2018 р. пов'язано з:
А) Карибською кризою; Б) захопленням українських кораблів біля Керченської протоки; В) початком АТО; Г) МН17.

Відкриті завдання

11. Чому війна в Кореї стала проявом «холодної війни»?
12. Назвіть три ключові принципи «нового політичного мислення».
13. Порівняйте поняття «терор» і «тероризм».
14. Поясніть значення принципів територіальної цілісності та непорушності кордонів для України.
15. Назвіть не менше чотирьох подій 2014-2018 рр., що характеризують російську агресію проти України у викладі підручника.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 66. Ключі до тестових завдань

Варіант 1

1	Б	6	Б
2	В	7	Б
3	Б	8	Б
4	Б	9	Б
5	А	10	Г

Варіант 2

1	А	6	Б
2	В	7	В
3	В	8	Б
4	Г	9	Б
5	А	10	Б

Орієнтири для відкритих відповідей

Варіант 1, №11. Перша Берлінська криза: блокада Західного Берліна, відповідь - повітряний міст. Карибська: радянські ракети на Кубі, американська морська блокада, врегулювання через таємну дипломатію і взаємні поступки.

Варіант 1, №12. Паритет; ядерна небезпека; висока вартість гонки озброєнь; антивоєнний рух; взаємозалежність держав.

Варіант 1, №13. СРСР офіційно взяв на себе зобов'язання поважати права людини, що дало правозахисникам основу вимагати виконання цих міжнародних обіцянок.

Варіант 1, №14. Інформаційна пропаганда, підтримка сепаратистських сил, диверсійні групи, приховане введення військ, захоплення установ, терористичні акти.

Варіант 1, №15. Зникло двоблокове протистояння, але залишилися територіальні, етнічні, релігійні, ресурсні суперечності й з'явилися нові центри сили та недержавні загрози.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 66. Ключі до відкритих завдань варіанта 2

№11. Корея була поділена на радянську й американську зони, КНДР підтримували СРСР і КНР, Південну Корею - США та війська ООН; існувала ядерна загроза.

№12. Пріоритет загальнолюдських цінностей; всеосяжна безпека; компромісне мирне співіснування; спільне розв'язання глобальних проблем.

№13. Терор - державні репресії та насильство; тероризм - злочинні дії осіб/груп для політичного залякування.

№14. Ці принципи забороняють силову зміну кордонів і посягання на територію держави; вони прямо пов'язані з оцінкою анексії Криму та війни на Донбасі.

№15. Початок захоплення Криму 20.02.2014; незаконний «референдум»; початок АТО 14.04.2014; МН17 17.07.2014; Іловайськ і пряме втручання РФ; оборона ДАП; Мінські домовленості 2015; ООС 2018; захоплення кораблів у Керченській протоці 25.11.2018.

Критерії оцінювання

Частина	Бали
10 тестових завдань	по 0,5 бала = 5 балів
5 відкритих завдань	по 1 балу = 5 балів
Разом	10 балів

Переведення в 12-бальну шкалу. Викладач може пропорційно перевести результат або додати до 2 балів за повноту аргументації, коректне використання понять і роботу з хронологією.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 11 КЛАС

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Урок 66. Швидке повторення перед оцінюванням

20 опорних фактів

1. Після 1945 р. сформувався біполярний світ США - СРСР.
2. 1949 р. створено НАТО.
3. 1955 р. створено ОВД.
4. 1948-1949 рр. - перша Берлінська криза й «повітряний міст».
5. 1950-1953 рр. - війна в Кореї.
6. 1961 р. споруджено Берлінську стіну.

7. 1962 р. Карибська криза поставила світ на межу ядерної війни.
8. 1955-1975 рр. - В'єтнамська війна.
9. 1979-1989 рр. - радянська війна в Афганістані.
10. Кінець 1960-х - 1970-ті рр. - період розрядки.
11. 1968 р. схвалено ДНЯЗ.
12. 1975 р. підписано Гельсінський акт.
13. Гельсінський процес сприяв розвитку правозахисного руху й УГГ.
14. 1979 р. радянське вторгнення в Афганістан зірвало розрядку.
15. 1985 р. почався новий радянсько-американський діалог Горбачова і Рейгана.
16. Наприкінці 1980-х - на початку 1990-х «холодна війна» завершилася.
17. Після біполярності світ рухався до багатополарності.
18. 11 вересня 2001 р. тероризм став центральною проблемою глобальної безпеки.
19. 20 лютого 2014 р. підручник датує початок російської операції із захоплення Криму.
20. На 2019 р. підручник прямо характеризує події як російсько-українську війну й агресію РФ проти України.

Формула теми. Біполярність → блокове протистояння → кризи й локальні війни → розрядка → нове загострення → «нове політичне мислення» → кінець «холодної війни» → багатополарність → нові конфлікти, тероризм і гібридні загрози.

Персоналії, які варто пам'ятати

В. Черчилль	Фултонська промова 1946 р.; символ переходу до відкритої західної критики радянської експансії.
Г. Трумен	Президент США під час початку «холодної війни» та Кореїської війни.
Дж. Кеннеді	Президент США під час Карибської кризи 1962 р.
М. Хрущов	Радянський лідер під час другої Берлінської та Карибської криз.
В. Брандт	Канцлер ФРН, пов'язаний із нормалізацією відносин зі Східною Європою в добу розрядки.
Р. Рейган	Президент США в період нового загострення і подальших переговорів про роззброєння.
М. Горбачов	Радянський лідер, пов'язаний із «новим політичним мисленням» та завершенням «холодної війни».

Основне джерело теми: §28-31, с. 198-224 підручника І. Я. Щупака та ін., 2019.